

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

2025 YILI ANADOLU ÇİFTÇİ MECLİSİ HAK TEMELLİ POLİTİKA RAPORU

**Daha Yeşil Yarınlar İçin Hassas Tarım:
Sürdürülebilir Tarım Savunuculuğu**

IPAI/2023/451-911

2025 Yılı Anadolu Çiftçi Meclisi Hak Temelli Politika Raporu

Giriş

Türkiye’de tarım; yalnızca ekonomik bir faaliyet değil, gıdaya erişimi, kırsal istihdamı ve toplumsal eşitsizlikleri doğrudan etkileyen stratejik bir alandır. Bu nedenle tarım politikaları, sadece destek kalemleri üzerinden değil; üreticinin insana yakışır gelir, öngörülebilirlik, risklerden korunma ve karar süreçlerine katılım haklarını güvence altına alan bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Anadolu Çiftçi Meclisi bu raporu hak temelli bir izleme çerçevesiyle hazırlamıştır.

Raporun temel amacı, 2025 yılı tarım politikalarının üretici üzerindeki etkisini değerlendirmek ve sahadaki hak kayıplarını azaltmaya yönelik uygulanabilir politika önerileri geliştirmektir. “Hak kaybı” kavramı; gelir erimesi, desteklerin reel değer kaybı, ödeme gecikmeleri, iklim risklerine karşı yetersiz koruma ve pazara erişimdeki güçsüzlük gibi unsurları kapsamaktadır.

2025 yılında desteklerin erken açıklanması planlama açısından olumlu bir adım olsa da üreticinin deneyimi, bu desteklerin ne kadar hızlı, adil ve etkili uygulandığına bağlıdır. Artan girdi maliyetleri, don ve kuraklık gibi afetler ve pazarlama zincirindeki dengesizlikler üretimde kalma kapasitesini zorlamaktadır. Rapor, kriz sonrası telafinin ötesine geçilerek risk azaltım ve reel gelir koruma politikalarının güçlendirilmesi gerektiğini vurgular.

Ayrıca, TBMM’de 2025 yılı boyunca verilen soru önergelerinin tematik analizi üzerinden tarım gündemindeki öncelikler ve boşluklar ortaya konmuştur. Bulgular, afet sonrası müdahalelerin öne çıktığını; önleyici ve dönüşüm odaklı araçların daha güçlü kurumsallaştırılması gerektiğini göstermektedir.

Son olarak rapor, eleştirel bir değerlendirme sunmanın ötesinde; merkezi ve yerel aktörler arasında iş birliğini güçlendiren, bütçe gerçekliğiyle uyumlu ve izlenebilir politika önerileriyle üreticinin haklarını ve tarımın dayanıklılığını güçlendiren bir yol haritası ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Yönetici Özeti

2025 üretim yılı, tarımsal desteklerin daha erken ilan edildiği ve orta vadeli planlama iddiasının güçlendiği bir dönemi temsil etmektedir. Desteklerin önceden duyurulması, üreticinin ekim kararlarını daha öngörülebilir bir zeminde almasına yardımcı olur. Buna rağmen sahadan ve izleme bulgularından görüldüğü üzere, destekler zamanında ilan edilse bile **reel değer kaybı, girdi maliyetleriyle uyumsuzluk, iklim riskleri karşısında yetersiz koruma ve pazar erişimindeki kırılganlık** üreticinin gelirini ve üretimde kalma iradesini zayıflatmaktadır.

TBMM’de 2025 boyunca verilen soru önergeleri, tarım gündeminin ağırlıkla **afetler (özellikle don) ve zarar telafisi** etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bu durum, tarımda risk yönetimi ve dayanıklılık politikalarının çoğu zaman kriz ortaya çıktıktan sonra tartışıldığını, buna karşılık “önleyici” politika alanlarının (örneğin akıllı sulama, hassas tarım, erken uyarı sistemleri, risk azaltım yatırımları) gündeme yeterince taşınmadığını ortaya koymaktadır. Anadolu Çiftçi Meclisi, bu raporda tarımsal destekleri yalnızca bir bütçe kalemi olarak değil, üreticinin **gelir hakkını, risklerden korunma hakkını, katılım ve şeffaflık hakkını** güvenceye alan bir kamu politikası alanı olarak ele almaktadır.

Kapsam

Bu rapor, 2025 yılında tarım politikalarının üretici üzerindeki etkisini hak temelli bir perspektifle değerlendirmek üzere iki ana kaynağa dayanmaktadır:

1. Tarım Politikaları İzleme Raporu: Bu kaynak, 2025 yılı tarımsal destekleme mimarisinin nasıl kurulduğunu, hangi mevzuat adımlarıyla şekillendiğini ve uygulamanın üretici açısından ne tür sonuçlar doğurduğunu izleme yaklaşımıyla ele almaktadır. Rapor, desteklerin ilan takvimi, destek bileşenleri, uygulama kuralları ve bazı alanlardaki kapasite/uygulama sorunlarını politika düzeyinde görünür kılmaktadır.
2. TBMM Soru Önerge Değerlendirmesi (2025): Bu kaynak, 2025 yılı boyunca TBMM’de tarım alanında verilen soru önergelerinin tematik dağılımını ortaya koyarak tarım gündeminin hangi sorunlarda yoğunlaştığını göstermektedir. Bu analiz, tarım politikasının hangi başlıklarda “reaktif” (kriz sonrası telafi) karakter taşıdığını ve hangi alanlarda “önleyici” politika boşluğu oluştuğunu anlamak için raporda bir gösterge olarak kullanılmaktadır.

Bu iki kaynak birlikte ele alındığında rapor; politika tasarımı (destek mimarisi, mevzuat, araçlar) ile siyasi gündem ve hesap verebilirlik (TBMM soruları ve temaları) arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Raporun kapsamı, yalnızca destek tutarları ya da bütçe büyüklüğüyle sınırlı değildir. Aksine üreticinin gündelik deneyimine yansıyan dört temel alana odaklanır:

- Gelir ve alım gücü (reel destek etkisi).
- Risk ve afetlere karşı korunma (iklim kırılganlığı).
- Pazar erişimi ve fiyat oluşumu (gelirin korunması).
- Uygulama süreçleri (başvuru, ödeme, şeffaflık, erişim).

Yöntem

Bu raporda kullanılan yöntem üç bileşenden oluşur:

1) Hak temelli değerlendirme çerçevesi

Raporda politika etkisi, “verim/üretim artışı” gibi tek boyutlu çıktılarla değil; üreticinin haklarına temas eden ölçütlerle değerlendirilmiştir. Kullanılan ana hak boyutları şunlardır:

- **İnsana yakışır gelir hakkı:** Desteklerin ve piyasa yapısının üreticinin gelirini koruma kapasitesi.
- **Öngörülebilirlik hakkı:** Desteklerin ilanı kadar başvuru-icmal-ödeme süreçlerinin açıklığı ve zamanında işlemesi.
- **Risklerden korunma hakkı:** Don, kuraklık ve benzeri iklim şoklarında hızlı, adil ve erişilebilir koruma mekanizmalarının varlığı.
- **Katılım ve şeffaflık hakkı:** Desteklerin dağılımının, ret gerekçelerinin ve uygulama sonuçlarının izlenebilir olması.
- **Eşitlik ilkesi:** Kadınların ve gençlerin tarımda kalmasını sağlayan pozitif mekanizmaların gücü.

Bu çerçeve, raporun bulgular ve öneriler bölümlerinin “omurgasını” oluşturur. Her politika önerisi, doğrudan en az bir hak alanını güçlendirecek şekilde kurgulanmıştır.

2) Doküman analizi ve politika okuması

“Tarım Politikaları İzleme Raporu” üzerinden 2025 yılına ilişkin destekleme düzeninin ana unsurları; ilan takvimi, mevzuat akışı, destek bileşenleri ve uygulama esasları bakımından okunmuştur. Bu okuma, desteklerin tasarımıyla yer alan güçlü yönleri (örneğin planlama yaklaşımı) ve sahada hak kaybı riskini büyüten zayıf yönleri (örneğin reel değer aşınması ve uygulama gecikmeleri) birlikte tartışmaya imkân vermiştir.

3) TBMM soru önergelerinde tematik sınıflama ve “gündem boşluğu” analizi

“TBMM Soru Önerge Değerlendirmesi” raporunda sunulan tematik dağılım, raporun ikinci analitik eksenini oluşturur. Bu bölümde TBMM gündeminin ağırlık merkezinin hangi başlıklarda toplandığı incelenmiştir. Ardından iki tür karşılaştırma yapılmıştır:

- **Reaktif gündem yoğunluğu:** Afet, zarar, fiyat, ithalat-ihracat, hastalık gibi olay-sonrası başlıklarda yoğunlaşma.
- **Önleyici gündem boşluğu:** Akıllı sulama, hassas tarım, risk azaltım yatırımları, erken uyarı sistemleri, su verimliliği gibi başlıklarda sınırlı görünürlük.

Bu karşılaştırma, politika önerilerinin neden sadece “telafi” değil aynı zamanda “önleme ve dayanıklılık” hedefi taşıması gerektiğini gerekçelendirmek için kullanılmıştır.

2025’te Genel Görünüm ve Temel Bulgular

1) 2025’te Tarım Politikalarının Genel Görünümü

2025 üretim yılında tarım politikalarının ana omurgası, destekleme sisteminin daha erken ilan edilmesi ve destek araçlarının belirli bir planlama çerçevesine oturtulması hedefi üzerinden şekillenmiştir. Bu yaklaşım, üreticinin ekim kararlarını daha öngörülebilir bir zeminde almasına katkı sağlayabilecek bir yönelimdir. Ancak politika mimarisi ne kadar düzenli kurulsun, üreticinin gündelik deneyimi üç temel soruya dayanır:

- **Destek, üretim maliyetleri karşısında reel olarak koruyucu mu?**
- **Risk ortaya çıktığında koruma mekanizmaları hızlı ve adil çalışıyor mu?**
- **Üretici ürününü satabildiği, fiyatın adil olduğu bir pazara erişebiliyor mu?**

2025’e ilişkin izleme ve TBMM gündemi birlikte okunduğunda, tarım politikasının hâlâ önemli ölçüde “kriz sonrası telafi” refleksiyle çalıştığı görülmektedir. Don, kuraklık ve ani fiyat dalgalanmaları gibi olaylar sıklaştıkça, tarımsal politika gündemi de çoğu zaman bu şoklara yanıt verme biçiminde yoğunlaşmaktadır. Bu durum, önleyici politika araçlarının (risk azaltım yatırımları, su verimliliği, erken uyarı, teknoloji yayımı, gelir koruma mekanizmaları) daha güçlü biçimde kurumsallaştırılması gerektiğine işaret eder.

2) Temel Bulguların Özeti

Bu raporda 2025 yılına ilişkin temel bulgular dört başlık altında toplanmıştır: gelir ve alım gücü, iklim riski ve koruma, pazar erişimi, uygulama ve yönetim.

A. Gelir ve Alım Gücü: “İlan edilen destek” üreticinin alım gücünü tek başına korumuyor

Bulgular:

- **Reel değer aşınması riski yüksektir.** Destekler ilan edilmiş olsa bile, üreticinin temel sorunu ekim–hasat döneminde girdi maliyetlerinin artmasıdır. Mazot, gübre, yem, sulama ve işçilikte görülen sezon içi artışlar, desteklerin reel etkisini zayıflatmaktadır.
- **Üretici, maliyet şokunu kendi nakit akışıyla taşımaktadır.** Ekim döneminde yapılan harcama, çoğu zaman borçlanma ile karşılanmakta; hasat döneminde fiyat oluşumu beklentiyi karşılamadığında gelir hakkı kaybı büyümektedir.
- **Desteklerin etkisi yalnızca tutarla değil, zamanlama ile belirlenmektedir.** Ödeme gecikmesi yaşandığında destek, üretici açısından “koruyucu” değil “gecikmiş telafi” aracına dönüşmektedir.

Hak temelli sonuç:

2025 koşullarında gelir hakkının korunması, yalnızca destek tutarı açıklamakla değil, desteğin reel değerini koruyan ve zamanlamayı güvenceye alan mekanizmalar kurmakla mümkündür.

B. İklim Riski ve Koruma: Gündem “don/afet”te yoğunlaşıyor, önleyici politikalar zayıf kalıyor

Bulgular:

- **Afet ve iklim şokları, 2025 tarım gündeminin ağırlık merkezidir.** TBMM soru önergelerinde özellikle don başlığının belirgin biçimde öne çıkması, iklim kırılganlığının siyasette de yüksek görünürlük kazandığını göstermektedir.
- **Görünürlük telafiye, boşluk önlemeye işaret etmektedir.** Afet yaşandığında hasar tespiti, borç erteleme, destek ödemesi gibi telafi mekanizmaları gündeme gelmektedir. Ancak su verimliliği, akıllı sulama, hassas tarım, erken uyarı, risk azaltım yatırımları gibi önleyici dönüşüm araçları aynı ölçüde güçlü bir gündem oluşturmamaktadır.
- **Süreçlerin parçalı işlemesi hak kaybını büyütmektedir.** Afet dönemlerinde birden fazla kurumun farklı prosedürlerle hareket etmesi, üreticinin hem zaman hem kaynak kaybetmesine yol açabilmektedir.

Hak temelli sonuç:

Risklerden korunma hakkı, afet sonrası “yardım” yaklaşımına sıkıştığında kırılgan kalır. Üreticiyi üretimde tutacak koruma, hızlı telafi + önleyici dönüşüm yatırımları birlikte yürütüldüğünde güçlenir.

C. Pazar Erişimi ve Fiyat Oluşumu: Üretici gelirini koruyacak pazarlama gücüne sahip değil

Bulgular:

- **Fiyat oluşumu üretici lehine güvence üretmemektedir.** Üretici çoğu zaman maliyeti karşılayan ve makul kâr bırakan fiyata güvenememektedir.
- **Pazarlama altyapısı zayıf kaldığında destekler de etkisizleşmektedir.** Depolama, soğuk zincir, işleme kapasitesi ve lisanslı depoculuk gibi araçlar güçlenmediğinde üretici ürününü düşük fiyattan elden çıkarmaya zorlanmaktadır.
- **Sözleşmeli üretimde adil çerçeve ihtiyacı sürmektedir.** Üreticinin pazarda korunması, yalnızca üretim desteğiyle değil, sözleşme ve piyasa gözetim mekanizmalarıyla mümkündür.

Hak temelli sonuç:

Gelir hakkı, destek politikasının yanında “pazar hakkı” yaklaşımıyla ele alınmadığında zayıflar. Üretici, yalnızca üreten değil, adil pazara erişebilen bir özne olmalıdır.

D. Uygulama ve Yönetişim: Şeffaflık ve erişilebilirlik güçlenmezse hak kaybı kalıcılaşıyor

Bulgular:

- **Başvuru ve ödeme süreçleri üreticinin güvenini doğrudan belirler.** Süreçlerde belirsizlik veya gecikme olduğunda üretici destekten faydalansa dahi “sisteme güven” duygusu zedelenmektedir.
- **Ret gerekçeleri ve uygulama sonuçları görünür olmadığında hak arama zayıflar.** Üretici hangi nedenle destekten yararlanamadığını açık biçimde göremediğinde, itiraz ve düzeltme mekanizmaları işlememektedir.
- **Veri şeffaflığı olmadığı sürece izleme mümkün olmaz.** İlçe bazında desteklerin kimlere, hangi hızla ve hangi sorunlarla ulaştığını gösteren standart bir izleme seti olmadan, hak temelli takip zayıf kalır.

Hak temelli sonuç:

Katılım ve şeffaflık hakkı, yalnızca bilgilendirme değil, üreticinin uygulamayı izleyebilmesi ve hesap sorabilmesi anlamına gelir. Bu nedenle raporun politika önerileri arasında “destek etki karnesi” gibi araçlar merkezi yer tutmaktadır.

3) Genel Değerlendirme: 2025’in Ana Mesajı

2025 yılında tarım politikasında planlama yönünde adımlar görülse de, üreticinin hak kaybı dört kanalda birikmektedir:

- **Reel gelir korumasının zayıflığı.**
- **Afetlerde hızlı ve bütünsel koruma eksikliği.**
- **Pazarda üreticiyi güçlendiren araçların sınırlılığı.**
- **Uygulama süreçlerinde şeffaflık ve zamanlama sorunları.**

Bu nedenle Anadolu Çiftçi Meclisi’nin yaklaşımı, 2025 tarım politikasını “destek miktarı” tartışmasına sıkıştırmadan; **gelir hakkını, risklerden korunma hakkını, pazar hakkını ve şeffaf yönetim hakkını** birlikte güçlendiren bir politika paketine dönüştürmeyi hedeflemektedir.

Politika Önerileri

Aşağıdaki öneriler, doğrudan “hak kaybını azaltma” hedefiyle geliştirilmiştir.

Öneri 1: Ekim–Hasat Arası Enflasyon/Maliyet Farkı Telafi Mekanizması

Ne öneriyoruz?

Ekim döneminde yapılan temel girdi harcamalarının (mazot, gübre, yem, sulama, işçilik) hasat dönemine kadar yaşadığı maliyet artışını kısmen telafi eden, otomatik ve kurallı bir destek mekanizması öneriyoruz.

Neden gerekli?

Üretici, üretim kararını ekimde verir; ancak maliyet şoku çoğu zaman sezon içinde büyür. Destekler bu farkı dikkate almadığında, üretici reel olarak gelir kaybeder.

Nasıl uygulanır?

- ÇKS kaydı olan üreticiler için ürün/havza bazlı bir endeksleme yapılır.
- Belirlenen tavan oran ve tavan tutarla telafi ödemesi otomatik hesaplanır.
- Kötüye kullanımı azaltmak için örneklem denetimi ve bayi/kooperatif doğrulaması uygulanır.

Öneri 2: Don ve Kuraklıkta Tek Akışlı “Hızlı Koruma Protokolü”

Ne öneriyoruz?

Don/kuraklık gibi olaylarda hasar tespiti, sigorta süreçleri, destek ödemeleri ve borç erteleme/yapılandırma adımlarını tek bir yönetim akışında birleştiren bir protokol öneriyoruz.

Neden gerekli?

Afet dönemlerinde üreticinin en büyük sorunu belirsizlik ve gecikmedir. Süreç parçalı yürüdüğünde üretici hem zaman kaybeder hem de nakit akışı bozulur.

Nasıl uygulanır?

- İl/ilçe düzeyinde standart hasar tespit takvimi oluşturulur.
- İtiraz süreçleri ve ödeme takvimi baştan ilan edilir.
- Aynı olay için farklı kurum süreçleri tek bir koordinasyon planına bağlanır.

Öneri 3: “Önleyici Dönüşüm Paketi” – Akıllı Sulama ve Hassas Tarımın Yaygınlaştırılması

Ne öneriyoruz?

Akıllı sulama, hassas tarım ve su verimliliği yatırımlarını ayrı bir “önleyici dönüşüm paketi” olarak ele almayı öneriyoruz.

Neden gerekli?

İklim şokları tekrarlandıkça telafi maliyeti yükselir. Kalıcı çözüm, risk azaltım yatırımlarını yaygınlaştırmaktır.

Nasıl uygulanır?

- Riskli havzalarda su verimliliği şartlı yatırım destekleri uygulanır.
- Demonstrasyon alanları kurulur, teknik danışmanlık ve eğitim zorunlu bileşen olur.
- Performans göstergeleri (su tüketimi, verim, maliyet düşüşü) izlenir.

Öneri 4: Desteklerde Şeffaflık ve Zamanlama İçin “İlçe Bazlı Destek Etki Karnesi”

Ne öneriyoruz?

Her ilçede, desteklerin kimlere ve ne kadar sürede ulaştığını gösteren standart bir “destek etki karnesi” yayımlanmasını öneriyoruz.

Neden gerekli?

Desteklerin etkisi, yalnızca tutarla değil; erişim ve zamanlamayla ölçölür. Şeffaf veri, hem hakkaniyeti güçlendirir hem de kötü uygulamaları azaltır.

Karnede hangi bilgiler olur?

- Hak sahibi sayısı ve toplam ödeme tutarı.
- İcmalden ödemeye ortalama gün sayısı.
- En yaygın ret gerekçeleri (ilk 5).
- Başvuru yoğunluğu ve çözüm oranı.

Öneri 5: Pazar Hakkı İçin Üreticiyi Güçlendiren Araçlar

Ne öneriyoruz?

Depolama/soğuk zincir/işleme kapasitesini artıran yatırımların, üreticinin pazardaki gücünü artıracak şekilde hedefli desteklenmesini ve sözleşmeli üretimde adil çerçevenin güçlendirilmesini öneriyoruz.

Neden gerekli?

Üretici pazarda güçsüz kaldığında desteklerin önemli bir kısmı fiyat baskısı içinde erir. Gelir hakkı, piyasa düzeni ve pazara erişimle birlikte korunur.

Öneri 6: Genç ve Kadın Üretici İçin Kalıcılık Odaklı Pozitif Mekanizmalar

Ne öneriyoruz?

Kadın ve genç üretici desteklerinin yalnızca “ilave ödeme” olarak değil, işletmede kalıcılığı artıran bütünleşik bir paket olarak tasarlanmasını öneriyoruz.

Neden gerekli?

Tarımda kuşak yenilenmesi durduğunda üretim kapasitesi düşer. Kadınların tarımda görünmez emeği ise gelir ve sosyal güvence açısından daha kırılgandır.

Nasıl uygulanır?

- İlave destek + mentorluk/danışmanlık + pazar bağlantısı birlikte verilir.
- Genç ve kadın üreticinin işletmede kalma göstergeleri izlenir.

Öneri 7: TBMM’de “Önleyici Politika Gündemi”nin Kurumsallaştırılması

Ne öneriyoruz?

Tarım Komisyonu ve ilgili kurumların gündemine yılda en az iki kez “önleyici dönüşüm” başlığında (su verimliliği, risk azaltım yatırımları, teknoloji yayımı) yapılandırılmış oturumlar eklenmesini öneriyoruz.

Neden gerekli?

Soru önergeleri, gündemin çoğu zaman kriz anında yoğunlaştığını göstermektedir. Düzenli önleyici gündem, risklerin tekrarına rağmen aynı döngüyü kırmak için gereklidir.

Anadolu Çiftçi Meclisi 2025 Savunuculuk Öncelikleri

---

1. Desteklerde reel değer koruması için ekim–hasat fark telafisi.
2. Don/kuraklıkta tek akışlı hızlı koruma protokolü.
3. Akıllı sulama ve hassas tarım yatırımlarının “önleyici dönüşüm paketi” olarak uygulanması.
4. İlçe bazlı destek etki karnesi ile şeffaflık ve zamanlama denetimi.
5. Pazar erişimini güçlendiren depolama/soğuk zincir/işleme ve adil sözleşme çerçevesi.

Ek 1: TBMM Soru Önerge Değerlendirmesi (2025)

Tarım Politikaları, Yasama Faaliyetleri ve Bütçe Öncelikleri Bağlamında T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı ve TBMM Değerlendirmesi (2025)

Bu ek, raporun Kapsam bölümünde ikinci temel kaynak olarak belirtilen TBMM Soru Önerge Değerlendirmesi'nin tam metnini içermektedir. Değerlendirme üç bölümden oluşur: TBMM yazılı soru önergelerinin tematik analizi, Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu'nun 2025 yılı yasama gündemi ve Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 2025 bütçesinin rakamsal değerlendirmesi.

1. TBMM Yazılı Soru Önergeleri Analizi (Tarım, İklim ve Üretim Riskleri Odaklı Değerlendirme)

1.1. Analizin Kapsamı ve Yöntemi

Analiz, Türkiye Büyük Millet Meclisi 28. Dönem 3. Yasama Yılı içerisinde verilen yazılı soru önergeleri ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmada, soru önergelerinin içerikleri ayrıntılı olarak incelenmemiş; bunun yerine, önergelerin etiketleyici unsurları (anahtar kelimeler ve konu başlıkları) üzerinden tarama yapılmıştır. Bu yaklaşım, tarımsal sorunların hangi temalar etrafında yoğunlaştığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Önemli Not: Bu analiz, metin içeriğini değil; içeriği tanımlayan göstergeleri (meta verileri) esas almaktadır.

1.2. Kullanılan Değerşkenler

Bir TBMM yazılı soru önergesine ait meta veriler aşğıdaki temel unsurlardan oluşmaktadır:

- **Önerge yılı:** 28. Dönem – 3. Yasama Yılı
- **Önerge türü:** Yazılı soru önergesi
- **Odaklanılan sorun alanı** (iklim, maliyet, üretim riski vb.)

Bu çerçevede, tarımsal üretim ve iklim riskleriyle doğrudan ilişkili anahtar kelimeler üzerinden sistematik bir tarama gerçekleştirilmiştir.

1.3. Anahtar Kelime Bazlı Bulgular

Meta veri taraması sonucunda elde edilen bulgular, TBMM gündeminde tarım ve iklim konularının yoğunluk ve dağılımını açık biçimde ortaya koymaktadır:

- **Tarım:** 254 adet soru önergesi
- **Hassas tarım:** 0 adet soru önergesi
- **Akıllı sulama:** 0 adet soru önergesi
- **Kuraklık:** 15 adet soru önergesi
- **Don (Zirai Don):** 157 adet soru önergesi
- **Mazot:** 6 adet soru önergesi
- **Gübre:** 13 adet soru önergesi
- **İklim değerşikliği:** 17 adet soru önergesi

1.4. Bulguların Değerlendirilmesi

Meta veri analizi sonuçları, TBMM gündeminde tarım başlığının nicel olarak yüksek temsil edildiğini; ancak üretimin geleceğine yönelik teknolojik ve önleyici yaklaşımların yeterince yer bulamadığını göstermektedir.

Özellikle hassas tarım ve akıllı sulama gibi iklim değişikliğine uyum ve su verimliliği açısından kritik öneme sahip başlıklara ilişkin hiç soru önergesi verilmemiş olması, dikkat çekici bir politika boşluğuna işaret etmektedir.

Buna karşılık, zirai don başlığının 157 soru önergesi ile öne çıkması, tarımsal üretimde kriz anlarına odaklanan, daha çok zarar sonrası müdahaleye dayalı bir gündemin baskın olduğunu göstermektedir. Kuraklık ve iklim değişikliği başlıklarının sınırlı sayıda soru önergesiyle temsil edilmesi ise, uzun vadeli risklerin Meclis gündeminde yeterince derinlikli ele alınmadığını ortaya koymaktadır.

Girdi maliyetlerine ilişkin anahtar kelimeler (mazot ve gübre) sınırlı sayıda soru önergesiyle gündeme gelmiş; bu durum, artan üretim maliyetlerinin sürekliliğine rağmen, yapısal çözümlere yönelik politik sorgulamanın zayıf kaldığını düşündürmektedir.

1.5. Genel Sonuç

Bu meta veri taraması, TBMM’de tarımsal sorunların ağırlıklı olarak zarar ve kriz sonrası etkiler üzerinden ele alındığını; buna karşın önleyici, planlayıcı ve teknoloji temelli tarım politikalarının Meclis gündeminde yeterince karşılık bulmadığını ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgular, 2026 yılına yönelik tarımsal planlama ve politika geliştirme süreçlerinde; hassas tarım, akıllı sulama ve iklim uyumlu üretim modellerinin daha güçlü biçimde gündeme alınması gerektiğine işaret etmektedir.

2. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu: Görev Alanı, Yasama Faaliyetleri ve 2025 Yılı Değerlendirmesi

1. Komisyonun Kurumsal Niteliği ve Yetki Alanı

Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu; TBMM İçtüzüğü uyarınca faaliyet gösteren bir ihtisas komisyonudur. Komisyon, tarım, orman, köyişleri ve kırsal alanlara ilişkin konularda TBMM Başkanlığı tarafından kendisine havale edilen kanun tekliflerini ve tasarılarını görüşmekle yetkilidir.

Komisyonun temel faaliyet alanı; üretimden tüketime uzanan tarımsal değer zinciri, doğal kaynakların korunması, kırsal yaşamın sürdürülebilirliği ve gıda güvenliği gibi çok boyutlu politika başlıklarını kapsamaktadır. Bu çerçevede Köy Kanunu, Tarım Kanunu, Organik Tarım Kanunu, Biyogüvenlik Kanunu, Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu, Tohumculuk Kanunu, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, Orman Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Mera Kanunu, Yeraltı Suları Hakkında Kanun ile Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu başta olmak üzere çok sayıda temel düzenleme Komisyonun görev alanı içerisinde yer almaktadır.

Bu kapsam, Komisyonu yalnızca sektörel bir yasama organı değil; iklim, gıda, kırsal kalkınma ve afet yönetimi politikalarının kesişim noktası hâline getirmektedir.

II. 28. Yasama Döneminde Komisyonun Yapısı

28. Yasama Döneminde Komisyonun üye sayısı 27 olarak belirlenmiştir. Komisyon, farklı siyasi parti gruplarından oluşan yapıyla yasama sürecinde çok sesli bir müzakere zemini sunmaktadır.

Komisyon; kendi üyeleri arasından bir Başkan, bir Başkanvekili, bir Sözcü ve bir Kâtip seçerek çalışmalarını yürütmektedir. Bu yapı, komisyon çalışmalarının düzenli, tutanaklı ve kurumsal bir çerçevede sürdürülmesini sağlamaktadır.

III. Son 10 Yılda Komisyon Gündeminin Genel Eğilimi

Son on yıllık yasama faaliyetleri incelendiğinde, Komisyon gündeminin üç ana ekseninde yoğunlaştığı görülmektedir:

- Doğal kaynaklar ve orman yönetimi
- Hayvancılık, gıda güvenliği ve veteriner hizmetleri
- Afetler, tarımsal riskler ve zarar telafi mekanizmaları

Hayvanları Koruma Kanunu, Orman Kanunu, Su Ürünleri Kanunu ve Gıda, Tarım ve Orman Alanında yapılan düzenlemeler; Komisyonun çevresel koruma ile üretim dengesini gözetten bir yasama hattı izlediğini göstermektedir. Bununla birlikte, bu dönemde yapılan düzenlemelerin büyük bölümünün reaktif nitelikte olduğu; yani ortaya çıkan sorunlar sonrasında müdahale etmeyi esas aldığı dikkat çekmektedir.

IV. 2025 Yılı Komisyon Gündemi: Nicel ve Nitel Yoğunluk

2025 yılı, Tarım, Orman ve Köyİşleri Komisyonu açısından olağanüstü yoğun bir yasama yılı olmuştur. Komisyona havale edilen kanun tekliflerinin önemli bir bölümü;

- Tabii afetlerden zarar gören çiftçilere yönelik yardımlar,
- Tarımsal sigorta sistemleri,
- Orman yangınları ve orman alanlarının korunması,
- Tarım Kanunu ve bağılı mevzuatta değişiklikler,
- Girdi maliyetleriyle ilişkili vergi ve finansman düzenlemeleri

başlıklarında toplanmıştır.

Özellikle 2025 yılı içerisinde çok sayıda teklifin kuraklık, don, sel ve yangın gibi afetler sonrası destek mekanizmalarına odaklandığı görülmektedir. Bu durum, tarımsal üretimin iklim kaynaklı risklere karşı giderek daha kırılgan hâle geldiğini ve Komisyon gündeminin önemli ölçüde kriz yönetimi ekseninde şekillendiğini ortaya koymaktadır.

V. Yapısal Değerlendirme: Güçlü ve Zayıf Yönler

Güçlü Yönler

- Tarım ve kırsal alanlara ilişkin geniş ve kapsayıcı bir mevzuat alanını ele alması
- Afet sonrası üretici kayıplarını telafi etmeye yönelik hızlı yasama refleksi
- Gıda güvenliği ve hayvan refahı gibi toplumsal hassasiyeti yüksek alanlarda düzenli gündem oluşturmaları

Zayıf ve Geliştirilmesi Gereken Alanlar

- Afet ve zarar sonrası müdahalelerin ön planda olması,

- Hassas tarım, akıllı sulama, iklim uyumlu üretim planlaması gibi önleyici ve teknoloji temelli yaklaşımların yasama gündeminde sınırlı yer bulması,
- Uzun vadeli tarımsal planlama ve veri temelli üretim politikalarının mevzuat düzeyinde yeterince kurumsallaşmamış olması.

VI. Genel Sonuç ve Değerlendirme

Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu; son on yılda ve özellikle 2025 yılında, Türkiye tarımının karşı karşıya olduğu iklim, afet ve maliyet baskılarını doğrudan yansıtan bir yasama gündemiyle çalışmıştır. Komisyonun faaliyetleri, tarım sektöründeki yapısal kırılganlıkların Meclis gündemine taşındığını göstermektedir.

Bununla birlikte mevcut tablo, tarımsal politikalarda önleyici, planlayıcı ve teknoloji temelli yaklaşımların daha güçlü biçimde Komisyon gündemine taşınması gerektiğine işaret etmektedir. 2026 ve sonrası için, tarımda sürdürülebilirliğin yalnızca zarar telafisiyle değil; iklim uyumlu üretim, hassas tarım uygulamaları ve kaynak verimliliği esas alınarak ele alınması, Komisyon çalışmalarının stratejik derinliğini artıracaktır.

3. 2025 Yılı Tarım ve Orman Bakanlığı Bütçesi – Rakamlı Değerlendirme

Toplam Bütçe ve Genel Dağılım

2025 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi kapsamında, Tarım ve Orman Bakanlığı bütçesi 438,1 milyar TL olarak öngörülmüş; bunun yaklaşık 135 milyar TL'si tarımsal desteklemeler için tahsis edilmiştir. Ayrıca bağlı kuruluşlarla birlikte bakanlığın 178 milyar TL yatırım kaynağı kullanacağı Plan ve Bütçe Komisyonu görüşmelerinde ifade edilmiştir. Tarım programı, kırsal kalkınma ve toprak-su yönetimi gibi programlara ayrılan ödenekler de bu bütçenin ana bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu dağılım, tarımsal üretim, iklim riskleri ve afet sonrası destek mekanizmalarının bütçe planlamasında öncelikli konular olduğunu göstermektedir.

Bütçe Dağılımı (2025, Bin TL – Toplam İçindeki Payı):

- **Toplam Gider:** 438.122.123 (%100,0)
- **Cari Giderler:** 70.295.322 (~%16,0)
- **Cari Transferler:** 182.840.688 (~%41,7)
- **Tarımsal Destekler (Cari Transfer):** 135.000.000 (~%30,8)
- **Diğer Transferler:** 4.852.049 (~%1,1)
- **Hazine Yardımları:** 42.988.639 (~%9,8)
- **Sermaye Giderleri:** 9.829.397 (~%2,2)
- **Sermaye Transferleri:** 173.940.955 (~%39,7)
- **Borç Verme:** 1.215.761 (~%0,3)

(Tüm tutarlar 2025 Bütçe Teklifi cetvellerinden alınmıştır.)

Tarımsal Desteklemelerin Payı

Tarımsal destekler için toplam 135 milyar TL kaynak ayrılmıştır; bu, Bakanlık bütçesinin yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır. Bu kapsamda kaynağın başlıca şu kalemlere ayrıldığı görülmektedir:

- Mazot ve gübre destekleri
- Hayvancılık destekleri
- Organik / iyi tarım uygulamalarına destekler

- Sertifikalı tohum / fide desteği

Komisyon Görüşmeleri ve Bakanlık Sunumundan Öne Çıkan Veriler

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 2025 bütçesi, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Bu görüşmelerde;

- Bakanlığın bağlı kuruluşlarıyla birlikte yaklaşık 178 milyar TL yatırım yapılacağı ifade edilmiştir.
- Tarımsal destek tutarının 135 milyar TL'ye çıkarılmasının hedeflendiği belirtilmiştir.
- Deprem gibi afetlerden etkilenen iller için 11,5 milyar TL ilave kaynak planlandığı ifade edilmiştir.

Bu dağılım, Bakanlığın hem üretim desteği hem de afet sonrası risk yönetimi açısından bütçe odaklı hedeflerini ortaya koymaktadır.

2025 Bütçesinin Program Sınıflandırmasına Göre Dağılımından Bazı Gösterge Rakamlar

- **Tarım Programı:** ~153,8 milyar TL
- **Kırsal Kalkınma Programı:** ~28,5 milyar TL
- **Toprak ve Su Kaynakları Yönetimi:** ~2,47 milyar TL
- **Bitki Sağlığı, Tüketici Koruma ve Standardizasyon:** ~20,27 milyar TL
- **Yönetim ve Destek Programı:** ~12,03 milyar TL
- **Orman ve Doğa Koruma:** ~2,82 milyar TL
- **Program Dışı Giderler:** ~214,3 milyar TL

Bu dağılım, Bakanlığın stratejik program hedeflerini ve kalemlerini izleme açısından önemlidir.

2025 Bütçesi ve Sektörel Öncelikler

Tarımsal desteklemeler bütçenin önemli bir bölümünü (yaklaşık %31) oluşturmaktadır. Yatırım ve sermaye transferleri için ayrılan kaynak da oldukça yüksektir; bu da altyapı ve uzun vadeli üretim kapasitesinin güçlendirilmesinin hedeflendiğini gösterir. Afet ve risk yönetimi için ayrılan bütçe kalemleri ise iklim değişikliği, kuraklık ve don gibi risklerle mücadelede finansman kanallarının önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Bu çalışma; Türkiye Büyük Millet Meclisi yasama faaliyetleri, Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu gündemi ve Tarım ve Orman Bakanlığı bütçe yapısı birlikte ele alınarak, 2025 yılı itibarıyla Türkiye tarım politikalarının kurumsal, mali ve yasama boyutlarını bütüncül biçimde değerlendirmeyi amaçlamıştır.

TBMM yazılı soru önergelerine dayalı meta veri analizi, tarım başlığının Meclis gündeminde nicel olarak güçlü bir temsil bulduğunu; ancak bu temsiliyetin büyük ölçüde afet sonrası zararlar, kriz anları ve telafi mekanizmaları etrafında yoğunlaştığını ortaya koymuştur. Zirai don, kuraklık ve iklim değişikliği gibi başlıklar, tarımsal üretimin kırılganlığını yansıtırken; hassas tarım, akıllı sulama ve teknoloji temelli önleyici yaklaşımların Meclis gündeminde neredeyse hiç yer bulmaması, politika üretiminde önemli bir yapısal boşluğa işaret etmektedir.

Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu'nun son on yıllık ve özellikle 2025 yılı yasama gündemi incelendiğinde; Komisyonun, tarım sektöründeki riskleri ve toplumsal hassasiyetleri hızlı biçimde yasama alanına taşıyabildiği görülmektedir. Bununla birlikte, gündemin ağırlıklı olarak reaktif bir karakter taşıdığı; uzun vadeli planlama, veri temelli üretim ve iklim uyumlu tarım politikalarının mevzuat düzeyinde yeterince kurumsallaşmadığı tespit edilmiştir.

2025 yılı Tarım ve Orman Bakanlığı bütçesi ise, bu yasama eğilimlerini büyük ölçüde yansıtmaktadır. Tarımsal destekler için ayrılan yüksek pay, üreticiyi korumaya yönelik güçlü bir mali iradeyi ortaya koymakla birlikte; bütçe kalemlerinin önemli bir bölümünün yine zarar telafisi ve kısa vadeli destekler çerçevesinde şekillendiği görölmektedir. Yatırım ve sermaye transferlerinin büyüklüğü, altyapı ve kapasite artırımı hedeflerini işaret etse de; bu kaynakların iklim uyumlu üretim, su verimliliği ve teknolojik dönüşümle ne ölçüde bütünleştirildiği kritik bir izleme alanı olarak öne çıkmaktadır.

Bu çerçevede raporun temel bulgusu; Türkiye tarım politikasının 2025 yılı itibarıyla güçlü bir kriz yönetimi ve destekleme refleksine sahip olduğu, ancak önleyici, planlayıcı ve teknoloji temelli bir dönüşüm perspektifinin yasama ve bütçe süreçlerinde yeterince yerleşmediğidir.

2026 ve sonrasına yönelik politika tasarımı;

- hassas tarım ve akıllı sulama uygulamalarının yasama gündemine sistematik biçimde taşınması,
- iklim uyumlu üretim modellerinin bütçe programlarıyla doğrudan ilişkilendirilmesi,
- tarımsal risklerin yalnızca afet sonrası değil, önceden öngörülen ve yönetilen bir çerçevede ele alınması

gerekmektedir.

Sonuç olarak bu değerlendirme; TBMM gündemi, Komisyon faaliyetleri ve Bakanlık bütçesi arasındaki ilişkiyi görünür kılarak, tarım politikalarında kriz odaklı yaklaşım ile stratejik dönüşüm ihtiyacı arasındaki gerilimi açık biçimde ortaya koymakta; karar alıcılar açısından veri temelli ve ileriye dönük politika geliştirme süreçlerine katkı sunmayı hedeflemektedir.

**Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir**

Bu yayın Avrupa Birliği'nin mali desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamen Uluslararası Tarım ve Gıda Konfederasyonu'na aittir ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.